

Elite og demokrati, skamløshet og resignasjon.

Av: [Blogg - Parrhesia](#)

Februar 2026.

Ca 3 minutters lesning.

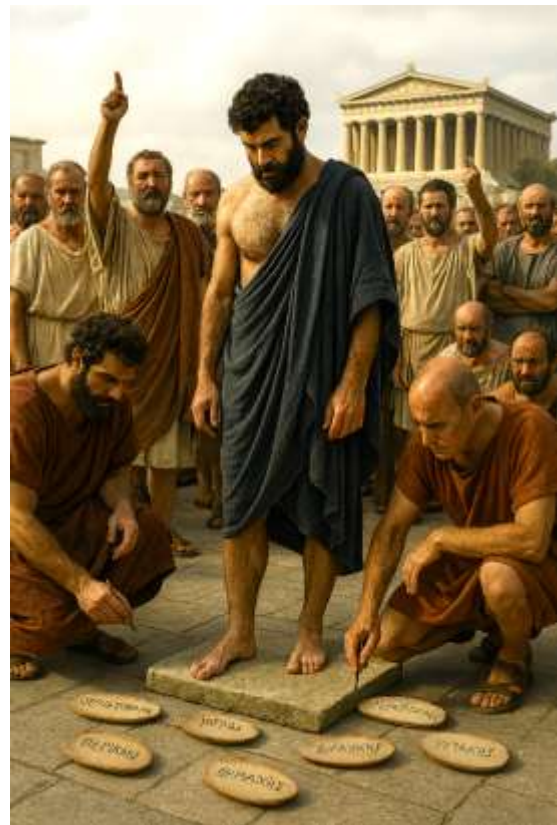
Relevant for vår tid!

Kort fortalt: De gamle athenerne etablerte borgernes styre som et svar på elitens utnyttelse av folket, korrupsjon, og griskhet.

Demokratiet i Athen ble etablert for at eliten ikke skulle ha mer makt enn folk flest, og fordi samfunnet var i knestående. For å få «hjulene i gang» fikk borgerne reell politisk makt. Det virker motiverende for generell deltakelse i samfunnet. Innsats og gode ideer skulle bety noe, og en ekstrem form for likhets-rettighets-tenkning mellom borger og elite ble etablert.

Ostrakisme:

Prinsipielt er det akkurat det samme som skal gjelde i vårt samfunn. Men, lokalt, nasjonalt og globalt sliter vi med «den samme» eliten som de gamle athenere. En «mekanisme» for å forhindre dårlig borgerskap var å forvise dem som hadde misbrukt sin stilling.

AI-generert bilde.

Et eksempel på en slik kulturdannende mekanisme var ostrakisme. På potteskår, gr. *ostrakon*, ble navnet på den uønskede risset inn. Den som fikk flest «stemmer» ble straffet. Der fantes ikke fallskjermer, etterlønn, eller redning for lønn og anseelse i en ny fet stilling og tittel. Men byen tok vare på eiendommen i tilfelle lysten til å komme tilbake var der, om muligheten var der. Det var også andre straffer som bøter, fengsel, og dødsstraff.

Etter endt periode som leder og/eller folkevalgt, ble det foretatt en gjennomgang av om man hadde vært en bra leder eller ikke, med eventuelle konsekvenser.

Pleonexia:

Klokskapen hos disse folkene var stor, og dertil også den psykologiske innsikten generelt. De forstod at om man er rik eller har mye makt, som politisk makt eller annen, så er det en overhengende fare mer enn for vanlige folk, å bli dum. Dumskapen kommer av at man føler seg hevet over andre, og derfor ikke lytter hverken til sin egen samvittighet, eller på innspill og råd fra andre. Dette kalte man «pleonexia», en skamløshet basert på maktfølelse. «Mye vil ha mer» -kan man si.

Hvis de skamløse får holde på for lenge, ender folk og samfunn i resignasjon, fordi man føler at det ikke er stort å gjøre mot dumskapen/avmakt, og det demokratiske samfunnet er på vei mot tyranni. Et opplyst, engasjert og likeverdig folk sikret demokratiet. Kanskje vi kunne lære om pleonexia i samfunnet? Det er den samme tendensen i samfunnet i dag, og den samme bekymringen for demokratiet.

Aidos:

Skam er viktig for et samfunn, og særlig den skammen som gjør at man ikke er med å rive ned samfunnet. Denne formen som skam, som forhindret for eksempel pleonexia, var *aidos*. Denne følelsen, moralske følsomheten gjør en klar over hvordan man fremstår i det ansvaret man har for andre ved sin livsførsel, og slik vil være et godt eksempel. Dette er ikke det samme som moralisme, men å være klar over ens betydning som mulig forbilde, ens makt og betydning.

Når *aidos* glipper er det som ofte følger «skammen» etter at skamløsheten er utøvd og oppdaget, hukommelsestap og ikke-viten, taushet, hemmelighold, og kanskje til sist, beklagelse.

Idioter:

Det for oss vanlige ordet idiot har også sin opprinnelse i Hellas, og brukt i Athen om dem som ikke engasjerer seg, om dem som kun bryr seg om seg selv. Den dumme, den korrupte, den pleonexiske eliten er idioter. Da har vi en betydning som dekker den athenske, og som vi også legger i ordet idiot. En idiot er en som ikke helt vet hva han/hun gjør. En politiker og andre som har stillinger for fellesskapet og rammet av pleonexia, ødelegger ikke bare for seg selv, men fellesskapet.

I våre dager pryder idiotene mediabildet, og man er bekymret for demokratiet, dets fremtid, og manglende demokratiske kultur. Skal man le eller grine? Og pedagogikken, dem som skal lære oss å bli demokratisk dannet, har de peiling? Kan pedagogikken lære oss demokratisk dannelse? [Søk - "Ytring, Forbed og Utvikling" - Norli Bokhandel](#)

Under er sitat fra denne boken fra 2021; [Om å tenke - Parrhesia](#), side 68-69:

«Har man mer makt, så er man mer, er det lett å føle og tenke. Dette jaget etter makt og rikdom blir sykelig, noe grekerne kalte pleonexia. Makten gir mersmak, og da har man

mistet sin skamfølelse; aidos. Når man er fylt av maktsyke og skamløshet, ser man på forbedrings-innspill fra sidelinjen som kritikk av egen uvitenhet og holdning, og føler seg dermed personlig truet. Kritikerne som man føler seg truet av må fjernes, fordi de kan utfordre maktposisjonen. Dette er et trekk hos dårlige ledere. En slik livsholdning kalte grekerne hybris. Hybris er overmot, hovmod, overdreven selvtillit og fravær av ydmykhet. Hybris fører til dårlige vurderinger og valg, undergang og død; nemesis/skjebnen»
